

Mahmud Konjhodžić: KRONIKA O LJUBUŠKOM KRAJU, knjiga prva, Općinski odbor SUBNOR-a Ljubuški, 1974; knjiga druga, IRO »Veselin Masleša« Sarajevo, 1981.

Krajem 1974. godine izašla je iz štampe *Kronika o ljubuškom kraju*, knjiga prva, Mahmuda Konjhodžića, u izdanju Općinskog odbora Saveza udruženja boraca narodnooslobodilačkog rata Ljubuški. Sedam godina kasnije, 1981. godine, izašla je druga knjiga *Kronike o ljubuškom kraju*, istog autora, posmrtno, u izdanju »Veselina Masleše« iz Sarajeva. Prva knjiga ima 390, a druga 414 strana, što znači da je to pozamašno djelo od 804 strane. Ta činjenica ukazuje da je autor uložio ogroman napor u sakupljanju raznih dokumenata, sjećanja učesnika u događajima na području nekadašnjeg ljubušskog kotara od početka stoljeća do svršetka drugog svjetskog rata. Sav trud autor je uložio s namjerom da bi što vjernije prikazao politička zbivanja u ljubuškom kraju od početaka radničkog pokreta do konačnog oslobođenja 1945. godine. I naslov knjige upućuje da je autor obradio šire područje nekadašnjeg ljubušskog kotara, odnosno sadašnjih općina Ljubuški, Grude, Posušje i Čitluk. Autor je u nekim poglavljima *Kronike* obradio događaje i ličnosti iz čitavog zapadnog dijela Hercegovine. Sve nam to govori da imamo kroniku, istina nekompletnu, u kojoj je autor dao pregled nastanka i razvoja radničkog pokreta, NOB-a i socijalističke revolucije na području zapadne Hercegovine.

Kronika o ljubuškom kraju pobudila je veliko zanimanje širokog kruga čitalaca, posebno sa područja na koje se odnosi tekst.

Organizirani radnički pokret u Ljubuškom počeo je 1906. štrajkom radnika i radnica u Duhanskom otkupnom uredu i sastavni je dio prvog generalnog štrajka bosanskohercegovačkih radnika, što dovoljno ukazuje na organiziranost i političku svijest ljubuških radnika, iako ne samo u Ljubuškom već i u čitavoj

zapadnoj Hercegovini u to vrijeme nije bilo nijednog značajnijeg privrednog objekta osim Duhanske stanice. Podrška koju je narod pružio štrajkačima jasno potvrđuje njegovo raspoloženje prema revolucionarnim idejama koje su zahvatile malobrojnu radničku klasu.

Naglo jačanje revolucionarnog radničkog pokreta u prvim godinama poslije prvog svjetskog rata nije mimoišlo ni ljubuški kraj. Već u jesen 1919. osnovana je partijska organizacija u Ljubuškom. Ideje Komunističke partije Jugoslavije vrlo brzo su se širile po Ljubuškom kraju, što najbolje pokazuju rezultati prvih parlamentarnih izbora u Kraljevini SHS 1920. godine. U tadašnjem ljubuškom kotaru koji je, kako je rečeno, obuhvaćao i područja današnjih općina Grude i Posušje i dio čitlučke općine, lista KPJ dobila je 509 glasova, što je veliki broj ako se ima u vidu ukupan broj glasača. U Posušju je za listu Partije glasalo 23% upisanih glasača, u Tihaljini 171 glasač dao je svoje povjerenje komunistima itd.

Djelatnost KPJ nije se prekidala ni u vrijeme najgrubljih progona komunista i drugih naprednih ljudi ovoga kraja. Teror nije mogao slomiti revolucionarni duh čovjeka, koji je imao samo goli život, visoko nebo i ljuti hercegovački krš.

I u najtežim danima naše povijesti, u vrijeme okupacije od 1941. do 1945. godine, narod ljubuškog kraja dao je svoj doprinos zajedničkoj borbi protiv okupatora i njegovih domaćih slugu.

Propašću Kraljevine Jugoslavije i stvaranjem marionetske Nezavisne Države Hrvatske situacija je u ovom dijelu Hercegovine bila prividno mirna. Politika stare Jugoslavije i, posebno, socijalno i nacionalno ugnjetavanje doveli su do toga da se kod dijela hrvatskog stanovništva stvorio privid da je NDH hrvatska nacionalna država, pravedna i nezavisna. Aktivnost članova KPJ u Ljubuškom kraju doprinijela je da je ta iluzija postepeno ali sigurno nestajala u najširim hrvatskim masama. Poslije prvih ustaških zločina narod je uvidio tko su ustaše i kamo vodi njihova politika.

Već u prvim danima okupacije ljubuški komunisti su se pobrinuli da pomrse račune ustaškom »spokojstvu«. Upravo kad su slavili prvi imendan svoga poglavnika u »svojoj« državi, 13. lipnja 1941, ljubuški komunisti bacili su letke ispred crkve na Humcu. Tom akcijom narodu su dali do znanja da nije prepušten pogubnoj ustaškoj propagandi.

I redale su se akcija za akcijom, od sudjelovanja u partizanskim jedinicama van ljubuškog područja pa do Ljubuške čete, Ljubuškog bataljona i Zapadnohercegovačkog odreda. I u teškim i tragičnim vremenima narod ljubuškog kraja pokazao je svoju veličinu, svoje herojstvo, svoju privrženost ideji bratstva i jedinstva, svoju odanost socijalističkoj revoluciji.

To pokazuju tri narodna heroja iz ovoga kraja: Jure Galić Veliki, Enes Orman i Marijan Primorac, to dokazuju i 202 poginula borca NOR-a i 94 žrtve fašističkog terora.

Kako je Mahmud Konjhodžić, autor *Kronike o ljubuškom kraju*, obradio sva ta gibanja i previranja na ovim prostorima od austrougarske okupacije 1878. pa do svršetka NOR-a i pobjede socijalističke revolucije? Sigurno je da je pred njim bio čitav niz problema i dilema koje je trebalo osvijetliti.

Da bismo pravilno valorizirali *Kroniku o ljubuškom kraju*, moramo poći od dvije činjenice:

1. *Kronika o ljubuškom kraju* je, kako naslov kaže, kronika, a ne monografija, što znači da nije analitičko djelo koje ulazi u dublju analizu uzroka i posljedica pojava, već da kronološki prati zbivanja na području koje obrađuje.

2. Autor *Kronike* nije historičar »od zanata«, već publicista, novinar. Zato u tekstu nema dublje analitičke obrade događaja, ali je tekst upravo zato čitljiv i tečan.

Od tih činjenica treba poći ka konačnoj ocjeni tih dviju, bez sumnje vrijednih i zanimljivih, knjiga. Autor je uložio dosta truda u sakupljanju dokumenata i podataka za vremenski dugo razdoblje, koje je zbivanjima bogato i raznoliko. Ako se tome doda da je o događajima i ličnostima sačuvano malo originalnih dokumenata, onda je njegov pothvat još značajniji.

I u jednoj i u drugoj knjizi, više u prvoj, naći ćemo i neprovjerenih podataka, pa i proizvoljnih interpretacija, ali u vrlo malo slučajeva. Autor nije dublje obradio ulogu Hrvatske seljačke stranke na tom području, pa ni drugih buržoaskih stranaka, koje su u manjoj ili većoj mjeri djelovale na terenu Ljubuškog. Autor je Ljubušak, pa nema sumnje da je dobro poznao prilike u Ljubuškom, ali ponešto i griješi kada piše o udaljenijim područjima.

U prvoj knjizi autor je obradio period od početka radničkog pokreta u Ljubuškom pa do kraja 1941. godine. U knjizi su značajni prilozi koje autor objavljuje, a to su:

1. fotografije palih i umrlih boraca (do kojih se moglo doći),
2. fotografije građevinskih objekata u kojima su se odigravali događaji,

3. faksimili dokumenata, čiji se sadržaj odnosi na važne događaje iz revolucionarne povijesti Ljubuškog i na djelatnost revolucionara iz ovog kraja.

U drugoj knjizi autor je obradio razdoblje od početka 1942. do oslobođenja 1945. godine. To je, zapravo, autorovo kazivanje o aktivnosti KPJ i NOP-a u zapadnoj Hercegovini od početka druge ratne godine do njenog oslobođenja u veljači 1945. Druga knjiga je izašla poslije autorove smrti, pa se u njenom tekstu više osjeća rad recenzenata, u pozitivnom smislu.

I u drugoj knjizi ima priloga:

1. fotografije spomenika i spomen-obilježja iz revolucionarne prošlosti na području Ljubuškog,
2. popis poginulih boraca NOR-a i žrtava fašističkog terora iz ljubuške općine.

Na kraju da zaključim da je *Kronika o ljubuškom kraju* značajno djelo o razvoju revolucionarnog radničkog pokreta, NOP-a i socijalističke revolucije u zapadnom dijelu Hercegovine, posebno ako se ima u vidu da je ovo prvo djelo te vrste u ovom dijelu Hercegovine. U svakom slučaju, *Kronika* je dobra osnova za proučavanje revolucionarne prošlosti ne samo ljubušskog kraja već i šireg područja. Za istraživače i naučne radnike, ali i za neupućena čitaoca ona je solidan izvor saznanja o povijesti revolucionarnog radničkog pokreta, NOR-a i socijalističke revolucije za područje koje obrađuje.

Stjepan Ivanković